७अजमीढनृपपत्नीभेदे । "अजमीढोवरस्तेषां तस्मिन् वंशः प्रतिष्ठितः । षट् पुत्रान् सोऽप्यजनयत् तिसृषु स्त्रीषु । भारत ! । ऋक्षं धूमिन्यथो नीली दुष्मन्तपरमेष्ठिनौ । केशिन्यजनयज्जह्नुं सुतौ व्रजनरूपिणौ" भा०आ०९४अ० । "अजमीढस्य केशिन्यां जज्ञे जह्नुः प्रतापवान्" हरिवं ३२अ० । ८सुहोत्रनृपभार्य्यायाम् "सौहोत्रिरभवज्जह्नुः केशन्या गर्भसम्भवः" हरिवं० २७अ० । ९सगरभार्य्याभेदे "द्वे भार्य्ये सगरस्यास्तां तपसा दग्धकिल्बिषे । ज्येष्ठा विदर्भदुहिता केशिनी नाम विश्रुता । केशिन्यसूत सगरादसमञ्जसमात्मजम्" हरिवं०१६० । १०रावणमातरि कैकस्याम् "ततस्तौ राक्षसौ जातौ केशिन्यां विश्रवःसुतौ । रावणः कुम्भकर्णश्च सर्व्वलोकोपतापनौ" भाग० ७।१।४।२ । कैकस्या नामान्तरमिदम्

केशी स्त्री केश—गौरा० ङीष् । १नीलीवृक्षे राजनि० २भूतकेशीवृक्षे ३अजलोमावृक्षे रत्नमा०

केशोच्चय पु० ६त० । केशसमूहे हेमच०

केश्य त्रि० केशाय हितः यत् । १केशहितकारके तत्काण्र्यापादके २पदार्थे । "तिलोहि पाके मधुरोबलिष्ठः" इत्युपक्रमे "स्तन्योऽथ केश्योऽनिलहा गुरुश्च" "केश्यं रसायनं मेध्यं काश्मर्य्यं फलमुच्यते" "केशप्रसादनी (काँकइ) केश्या रजोजन्तुमलापहा" सुश्रु० । मधुररससेवनस्य केश्यत्वं तत्रोक्तं तदुपक्रमे "चक्षुष्यः केश्यो वर्ण्यः" इति सुश्रु० २कृष्णागुरुणि न० ३भृङ्गराजे पु० राजनि० तयोः केशहितत्वात् तथात्वम् । [विवृतिः

केसर न० के जले सरति सृ-अच् । केशरशब्दार्थे तत्र

केसरवर न० केसरेण किञ्जल्केन वृणाति वृ—अच् । कुङ्कुमे । राजनि० ।

के(श)सराचल पु०भूपद्मस्य केसरे स्थितः केशराकारतया वा स्थितः । सुमेरुपर्वते । तस्य च भूरूपपद्मस्य कर्णिकारूपेण मध्यस्थितत्वात् तथात्वं यथोक्तं विष्णु पु० "जम्बुद्वीपः समस्तानां द्वीपानां मध्यतः स्थितः । तस्यापि मेरुर्मैत्रेय ! मध्ये कनकपर्वतः" इत्युपक्रमे "भूपद्मस्यास्य शैलोऽसौ कर्णिकासंमितः स्थितः । तयोर्मध्यगतो मेरुः कर्णिकाकारसंस्थितः । भारताः केतुमालाश्च भद्राश्वाः कुरवस्तथा । पद्मानि लोकपद्मस्य मर्य्यादाश्चैव बाह्यतः" इति च विष्णु पु० । "सीता (नदी) तु ब्रह्मसदनात् केसराचलाद्रिशिखरेभ्योऽधोऽधः स्रवन्ती" भाग० ५।७।८।

केसराम्ल पु० के जलनिमित्तं सरति अम्लो रसोऽस्य । बीजपूरके जम्बीरभेदे जटा० । दर्शनेनापि जिह्वाया रसनिःस्रावकत्वात्तस्य तथात्वम् ।

केसरिका स्त्री के जले सरति साधुकारितया सृ—वुन् अलुक् स० टाप् अतइत्त्वम् । सहदेवीलतायां राजनि० ।

केसरिन् पुंस्त्री केसरोऽस्त्यस्य इनि । १सिंहे २घोटके च अमरः "धनुर्द्धरं केसरिणं ददर्श" रघुः । स्त्रियां ङीप् । ३पुन्नागे ४नागकेसरे पु० मेदि० । ५रक्तशोभाञ्जने राजनि० । ६हनूमत्पितरि पु० (केशरिन्)शब्दे दृश्यम्

केसरिसुत पु० ६त० । हनूमति तत्कथा केशरिसुतशब्दे उक्ता केसरितनयादयोऽपि तत्रार्थे पु० । [चकौ ।

कै शब्दे भ्वा० पर० अक० अनिट् । कायति अकासीत् ।

कैंशुक न० किंशुकस्येदम् "पुष्पफले बहुलम्" पा० बहुल ग्रहणात् तस्य न लुक् । किंशुकपुष्पे "योषित् स्तन्यं शातकुम्भं विघृष्टं क्षौद्रोपेतं कैंशुकञ्चापि पुष्पम्" सुश्रु० लुपि तु किंशुकमित्येव तत्रार्थे न० [र्थे तच्छब्दे उदा०दृश्यम्

कैकय पु०त०स्वार्थेऽण् बा०न यादेरियादेशः । केकयशब्दा-

कैकस पु०कीकसमस्थि सारतयाऽस्त्यस्य प्रज्ञा० अण् । १राक्षसे स्त्रियां शार्ङ्गरवा० ङीन् कैकसी । सा च २सुमालिकन्याभेदे "राका पुष्पोत्कटा चैव कैकसी च शुचिस्मिता कुम्भीनसी च इत्येताः सुमालेः प्रसवाः सुताः" रामा० उ०६स० । सा च रावणादिमाता तत्कथा रामा०उ० ९स० "किं तु मां विद्धि ब्रह्मर्षे! शासनात् पितुरागताम् । कैकसी नाम नाम्नाहं शेषं त्वं ज्ञातुमर्हसि । स तु गत्वा मुनिर्ध्यानं वाक्यमेतदुवाच ह । विज्ञातं ते मया भद्रे ! कारणं यन्मनोगतम् । सुताभिलाषो मत्तस्ते मत्तमातङ्गगामिनि ! । दारुणायां तु वेलायां यस्मात् त्वं मामुपस्थिता । शृणु तस्मात् सुतान् भद्रे ! यादृशान् जनयिष्यसि । दारुणान्दारुणाकारान्दारुणाभिजनप्रियान् । प्रसविष्यसि सुश्रोणि ! राक्षसान् क्रूरकर्मणः । सा तु तद्वचनं श्रुत्वा प्रणिपत्याब्रवीद्वचः । भगवन् नेदृशान् पुत्रांस्त्वत्तोऽहं ब्रह्मवादिनः । नेच्छामि सुदुराचारान् प्रसादं कर्तुमर्हसि । कन्यया त्वेवमुक्तस्तु विश्रवा मुनिपुङ्गवः । उवाच कैकसीं भूयः पूर्णेन्दुरिव रोहिणीम् । पश्चिमो यस्तव सुतो भविष्यति शुभानने ! । मम वंशानुरूपः स धर्मात्मा च न संशयः । एवमुक्ता तु सा कन्या राम ! कालेन केनचित् । जनयामास बीभत्सं रक्षोरूपं सुदारुणम् । दशग्रीवं महादंष्ट्रं नीलाञ्जनचयोपमम् ।